

ՅԱՂԹԸ

ԵՒ ՅԱՂԹԵՑԻՆԵՐԸ

ՅԱՂԹԸ

9(566)

Հ 91

ԵՒ ՅԱՂԹԵՑԻՆ,ԵՐԸ

Աշխատասիրեց՝
ՏՐԴԱԾ ՏՐԴԱՏԵԱՆ

Հրատարակութիւն
ԱԵՐԱՍՏԻՎ ՅԱՂԹ ԳԹԵՎ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՅԱԿԱՆ ՄԻԱԽԵՆԻԿ Կ. ԱԼԲՉՈՒՔԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԵՎ»
Պ Ա Ա Ժ Բ Ն
1 9 5 9

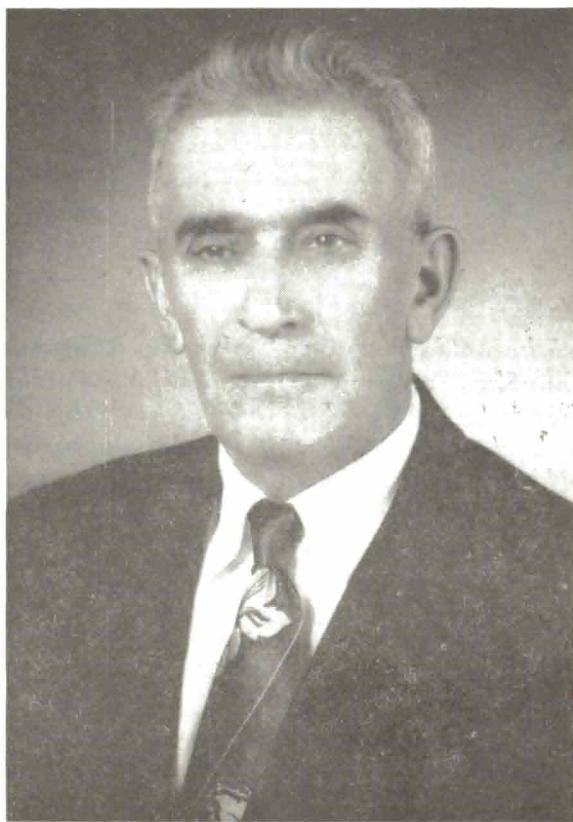
Զ Օ Ն

Զեզի կը ձօնենի այս գրքոյկը մեր ծննդավայրի ո՞վ
Մարտիրոսներ, արդար աշխատանիքի, գրական լոյսի
ու սրբազն կրօնիքի ո՞վ ասպետներ։ Զեր հաւատքի,
յոյսի ու կամքի զօրութեամբ դարեր շարունակ մայա-
ռեցաք միշտ ակնդես ազատութեան արշարոյսին։

Հայրենիք հողը ձեր նահատակի սուրբ արիւնով օ-
ծեցիք իսկ հայրենիք դարաւոր օճախներին ախորեալ-
ներդ՝ բրիստոսանման չարչանիներով անդնդախոր
ձորերու և Արարիոյ կիզիչ անապատներուն մէջ մահա-
ցաք՝ աղօթքը շրթերնուդ, կոկիծն ու կարօտք սրտեր-
նուդ և ձեր անթաղ անիւնները բլրացան որպէս բողոք՝
երկնային արդարութեան ու բաղաժակիրթ աշխար-
հին դեմ . . .

Վերապրողներս, խղճի պարագ համարեցինիք այս
գրքոյկը նույիրել ձեր խնկելի յիշատակին, որպէս սգա-
պատկ եւ անմեռ յիշպատակի յաւերժ ական կոթող։

**ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՅԱՂԹ ԳԻՒՂԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ**

ՏՐԴԱՏ ՏՐԴԱՏԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Այն սեւ օրերէն աւելի քան չորս տասնամեակ անցած է, երբ քուրք կառավարութիւնը բնաւեր ըրաւ ամրող Արեւմտահայ ժողովուրդը, տարագրելով դէպի Արարիոյ անապատները՝ ուսանեապարհին մահացան և ոմանի ալ անապատի կիզիչ արեւուն տակ խամրեցան։ Այժմ մեր ծննդավայր Յաղթ զիւղը իր ժողովուրդով անցած է պատմութեան։

Դարերու բնբացքին՝ նոյն բնաշխարհին մէջ ապրած խաղաղ, շինարար եւ ստեղծագործ ժողովուրդին՝ կեանին ու հոգեկան ապրումները, տիրող դժնդակ պայմաններուն պատճառաւ՝ մտաւորական դասը հնարաւորութիւն չէ ունեցած զանոնք գրի

առնել : Այդ ժամանակաշրջանի մեր ժողովուրդին բնութագծերը ստուերի մէջ կը մնան :

Ամերիկահայ Յաղքեցիներու Հայրենակցական Միութիւնը , տարիներէ ի վեր մտասեւեռումը ունեցած է , հայրենի գիւղին անցեալը պատկերացնող զործ մը հրատարակել , իբրև սգապը-սալ աւերակ բայց անմոռանալի ծննդավայրին :

Ներկայանալի զործ մը պատրաստելը շատ դժուարութիւններու կապուած էր : Գործին ձեռնարկուած էր շատ ուշ , յիշողութիւնները սկսած էին մթագնիլ , զրաւոր տեղեկութիւններ կը պակսէին . հայրենակիցները ցրուած էին զանազան տեղեր , հնարաւորութիւն չկար յիշողութիւնները համադրելու եւ Եփոք ճոխացնելու եւ դեռ ձեռնիաս անձերու պակասր կար : Առանց հաշուի առնելու լեռնացած դժուարութիւնները՝ ծերութեան դուռը հասած էին սերունդը ամէն նիգ քափեց իր նպատակին հասնելու . հրապարակ բերելու համեստ զործ մը :

Մենք յաւակնութիւնը չունեինք հասարակութեան անթերի զործ մը հրամցնելու , հասկնալի է որ տուեալ պայմաններու մէջ՝ սխալներ . Վրիպու մներ որ թերութիւններ կրնան սպրդած ըլլալ : Ընթերցողը կրնայ վստահ ըլլալ որ ատոնցէ ոչ մէկը եղած է դիտումնաւոր կերպով . ինչ որ զրի առնուած է՝ տեղեկատուներու նշզրիտ բուածներն են :

Մենք պարտք կը համարենք մեր շնորհակալութիւնները յայտնել այն հայրենակիցներուն , որոնք արժէքաւոր տեղեկութիւններ հաղորդեցին եւ սրբազրեցին մեր զործը : Ինչպէս հաւ մեր խորին երախտազիտութիւնը կը յայտնենք **Յաղթ Գիւղի Հայրենակցական Միութեան**՝ որ սիրայօժար յանձն առաւ այս զործին հրատարակութեան ամբողջ ծախսը հոգալ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԽՕՍՔԸ

Բախտաւոր գուղագիպութեամբ մը Պրն. Տ. Տրդատեանի Յաղթ Գիւղը եւ Յաղթեցիները աշխատասիրութիւնը կարդալով, մօռէն ծածրօթացայ հօրս երկրին՝ ժառանդականորէն իմս ալ լլ-լալով՝ անոր աշխարհազրական եւ պատմական դիրքին, լարքերուն ու սովորութիւններուն, այդ օրերու ճնշիչ միջնոլորտին տակ տաղրելու պայքարին եւ այն լոլոր ազնուական համապլատիւններուն՝ որոնք աւանդապաշտ, աշխատասէր, հիւրընկալ, քաջ եւ մաքսւր հայրենասէր Յաղթեցին կր կաղմէին:

Ոեւէ անձի ծննդավայրը, իր մանկութեան յիշատակներով՝ անմոռանալի մէկ էջր կր կաղմէ իր կեանքին: Բայց հայրենի ծննն-դավայրը՝ ուր մեր հայրերն ու նախահայրերը ծնած են եւ որուն իւրաքանչիւր թիգ մը հողին, մէն մի ժայոին, եկեղեցիին ու տան չէմին, սերունդի սերունդ անթիւ անանուն նահատակներ իրենց կեանքը զոհած են իրաւունքի եւ արդարութեան վեհ զավախտ-րով՝ առաջնակարգ տեղ կր զրաւէ ամէն անհատի հողեկան նե-րուշխարհին մէջ:

Անզուշտ թէ ծննդավայրի այդ սրբազնն միջավայրէն պա-րապաներու բերումով զաղթած, 1915-ի Մէծ Եղեռնէն հրաշքով ազատուած եւ աքսորականի կնիքը ճակտին, այսօր, աշխարհի բալոր Երկիրները թափառող իին Հայր, Երկիրի հայր՝ հողեկան լեռնացած ցաւի, սուզի, բմրոստութեան եւ վրէժինդրութեան զաղափարներով համակուած է: Հին սերունդի թափած ջանքե-րով՝ օտար ափերու վրայ հասակ նետած նոր սերունդն ալ, նոյն ապդային բմրոնումով կր սնանի: Ամէն Հայ պատանի, Հայ երի-տասարդ ու երիտասարդուհի, նոյն անջնջելի իտէալներով կր վե-րանայ, երբ պահ մը յետաղարձ ակնարկ մը նետէ եւ փնտուէ պատ-ճառը իր ներկային՝ օտար Երկիրներու տակ...

Յաղթ Գիւղի Հայրենակցական Միութիւնը, սիրայօժար յն-դառաջելով իր հայրենակից Տ. Տրդատեանի տարիներու տքնա-ջան աշխատանքով պատրաստած Յաղթ Գիւղը եւ Յաղթեցիները զրքի հարատարակութեան՝ իր անցեալի ազգասիրական օրինակե-լի աշխատանքին մնայուն մէկ շարունակութիւնն է որ Հայ հա-սորակութեան եւ Հայ պատմապրութեան կր նուիրէ:

Յաղթ Գիւղը եւ Յաղթեցիները՝ իր արժէքով՝ անմար կան-թեղ մըն է ծննդավայրի քաղցր յիշատակներու: Կանթեղ մըն է որ կր պլազ հայրենի բարքերու անգտանելի բոյրով, սրբազն եկեղեցիներու եւ վանքերու օրհնութեամբ, ազատութեան եւ ուս-

մունքի ծարաւատենչ մորմուքով, ջարդերու և կոտորածներու նահատակուած հաղարտուոր անմեղներու արիւնով և Հայ ցեղի աշխատանքի, կամքի ու հաւատքի գորութեամբ։ Գրքի ամէն մէկ էջը դրուած է հայրենի տաք չունչով, զիւղական կարօտած սրտի կուտակուած՝ ուրախութեան, յոյզերու և վշտերու ճշմարիտ ու խօսուն պատուելեներով։

1915-ի կոտորածէն առաջ երկրէն զաղթած Յաղթեցին կամ ոչ-Յաղթեցի Հայր և աքսորի սպանդներէն հրաշքով ճողովրած ամէն Հայ՝ աւանդուկան Երկիւզածութեամբ Յաղը Գիւղը եւ Յաղթեցին-ը պիտի կարդայ, որպէս մասունք մը երկրէն։ Խսկ օսար ափերու վրայ ծնած նոր Յաղթեցին, նոր Հայր, զայն պիտի կարդայ վերացումով՝ փոխադրուելով հայրենի Երկիրը, զգալու և ապրելու այն բոլոր պահերը որոնք այդ օրերու հայ զիւղացին կրնորոշէին։ Պիտի տեսնէ իր ծնողաց ու նախահայրերու նահապետական տուները, զաշտերն ու կալերը, սէկ սաբերու կողերուն բազմած հնագարեան վանքերն ու խաչքարերը և օրհնարսյը խորաններու առջեւ Աստուծոյ և ազատութեան ազօթքները, մասնակից պիտի րլայ սպանդուխտ զացած հայուկներու առօրեայ կեանքի հողերուն . . . . Եւ անդին մէյ մըն ալ ականատեսի աչքերով պիտի տեսնէ՝ ոճրապործ թուրքին անպատճիժ արարքը՝ սպանդ ու աքսոր, ցեղ մը բնածննջելու համայն պատմութեան ամենաստորին զաղանութիւնները . . . .

Եթէ երբեք թուրքը իր սաղայելական ծրապիրներով կարողացաւ ամրողձ Արեւմտահայաստանը մոխիրի ու աւերակի վերածել, մէջն ըլլալով երեմնի Յաղթ զիւղը, լայց ահա ցեղային ընաղդէն մղուած հին Հայ մը, Ամերիկայի խորերէն, աշխարհի բոլոր Երկրամասերուն վրայ ապրող ուրիշ հին հայերու աշխատանքի կողքին՝ իր Յաղը Գիւղը և Յաղթեցիները խղճամիտ աշխատանքով, անցեալը նոր հայուն կր փոխանցէ, իւրաքանչիւր կարդացողի հողուոյն մէջ զետեղելով հին Յաղթի ջահը, ազգային յաղթի ջահը՝ ցեղային ամրակուռ է ութեան ու հաւատքի. անկէ լուսաւորուելու և մեր ծնողաց վիճակուած անցեալին զիւտակցելով՝ զարերէ ի վեր պատմութեան կրկնուող իրականութեան առջեւ, ապադայի մեր նախաքայլերը ճշղելու։

Հանգի՛ստ բոլոր մեր նահատակներու հողիներուն եւ յարդա՛նք բոլոր այն վերապրողներուն՝ որոնք անցեալը նոր սերունդին փոխանցելու ջանք ու ճիղ չինայեցին։

ՄԵԼՔՈՆ ԵՍԱՑՆԱՆ

Ապրիլ, 1958. Պոսքըն